

Xarxa Europea de Defensors dels Infants (ENOC)

Declaració sobre “La igualtat d'oportunitats en educació per a tots els infants”¹

Adoptada en la 20a Assemblea General de l'ENOC, el 22 de setembre, a Vilnius (Lituània)

“Qualsevol forma de desigualtat en l'educació conculca el dret a l'educació”

Nosaltres, els membres de la Xarxa Europea de Defensors dels Infants (ENOC), fem una crida als nostres governs, a la Comissió Europea i al Consell d'Europa perquè promoguin la igualtat d'oportunitats en educació i adoptin les mesures que siguin necessàries per assolir-ho.

Tenint en compte els rellevants instruments legals internacionals, particularment:

- La Convenció de les Nacions Unides sobre els drets de l'infant
- El Conveni internacional sobre drets econòmics, socials i culturals (1966), articles 13 i 14
- La Convenció de la UNESCO contra la discriminació en l'educació (1960)
- Observacions generals núm. 1, 6, 7, 9, 12 i 14 del Comitè dels Drets de l'Infant de les Nacions Unides
- Agenda de la Unió Europea sobre els drets de l'infant
- Convenció de les Nacions Unides sobre els drets de les persones amb discapacitat

Introducció

Malgrat les mesures rellevants adoptades per les institucions i els estats europeus, l'ENOC assenyala que les desigualtats en educació continuen sent inacceptablement altes a Europa i han augmentat en molts països des que va començar la crisi el 2007. La desigualtat en les oportunitats educatives que pateixen els infants d'un estatus socioeconòmic baix, els infants que pertanyen a minories ètniques, els infants amb discapacitats o amb necessitats educatives especials i els infants en circumstàncies especials

¹Professor Xavier Bonal, assessor expert, professor en Sociologia a la Universitat Autònoma de Barcelona i professor especial d'Educació i Desenvolupament Internacional a la Universitat d'Amsterdam.

(infants en trànsit, infants sota la tutela de l'Estat, infants que viuen o treballen al carrer, infants en conflicte amb la llei, infants d'ètnia gitana) no solament conculca el dret dels infants a l'educació d'acord amb l'article 28 i 29, sobre el dret a l'educació, de la Convenció de les Nacions Unides sobre els drets de l'infant, sinó que també debilita els pilars bàsics de la Convenció.

La desigualtat en les oportunitats educatives contravé el principi de no-discriminació (art. 2). Deixa un gran nombre d'infants sense el dret al desenvolupament personal (art. 6) i el dret a participar plenament en la societat (art. 12). Si l'Estat no combat prou aquesta desigualtat, significa que no s'està aplicant el principi de l'interès superior de l'infant (art. 3). Tenir en compte l'interès superior de l'infant hauria de garantir que tots els infants tenen accés a totes les oportunitats de desenvolupament i vitals. Aquest hauria de ser el punt de partida de tot sistema nacional d'educació.

El dret a l'educació al segle XXI

L'increment de la pobresa infantil en els darrers anys ha debilitat els drets dels infants a l'educació de diferents maneres.

Les retallades dels governs han reduït l'accessibilitat a l'educació per als infants que viuen en situacions de vulnerabilitat (per exemple, infants amb necessitats especials, infants en trànsit, infants sota tutela de l'Estat). L'accés a l'educació, especialment infantil de primer cicle i educació secundària postobligatòria, s'ha vist afectat per l'increment de costos i per la reducció de beques. Els infants econòmicament desfavorits tenen menys accés a activitats extraescolars, que tenen un paper fonamental en el seu desenvolupament personal i en el seu procés de socialització. Els sistemes educatius s'adapten menys a les necessitats especials dels infants que viuen en la pobresa i són menys receptius a les necessitats de la major part d'infants desfavorits. Paradoxalment, mentre que els infants que viuen en la pobresa han de fer front a més dificultats per aprendre i treure profit de la seva experiència educativa, els sistemes educatius semblen menys preocupats pels aspectes del clima escolar i afegeixen més pressió en el procés d'aprenentatge amb pedagogies més enfocades als exàmens i als resultats. Atendre les necessitats dels infants desfavorits requereix sistemes i estratègies que posin el benestar de l'infant en el centre de qualsevol reforma educativa. L'ENOC desitja veure l'objectiu de l'educació als estats alineat amb les obligacions de l'article 29 de la Convenció sobre els drets de l'infant. L'educació hauria d'enfortir la capacitat dels infants per gaudir plenament dels drets humans, de promoure una cultura amb els valors dels drets humans i d'apoderar els infants per mitjà del desenvolupament de les seves aptituds, capacitats d'aprenentatge, dignitat humana, autoestima i confiança en si mateixos. En aquest context, l'educació va més enllà de l'educació formal i abasta l'ampli ventall d'experiències vitals i processos d'aprenentatge que permeten als infants, tant individualment com col·lectiva, desenvolupar la seva personalitat, els seus talents i capacitats, i viure una vida plena i satisfactòria en la societat.

L'ENOC defensa una àmplia conceptualització del dret a l'educació. Al segle XXI, el dret a l'educació no pot ser restringit a l'educació bàsica o obligatòria, i ha d'incloure l'accés a l'educació preobligatòria i postobligatòria i també les opcions d'educació no formal. La persistència de desigualtats en tots els àmbits educatius constitueix una conculcació del dret a l'educació dels infants desfavorits i hauria de ser abordada urgentment pels estats.

L'ENOC considera que les institucions i els estats europeus podrien fer més esforços per proveir els infants desfavorits d'oportunitats educatives i per garantir el dret a l'educació per a tots els infants.

L'ENOC insta els estats part i les institucions europees a prendre les mesures necessàries per eliminar qualsevol forma de discriminació que perpetui les desigualtats educatives. Particularment, s'haurien de resoldre els aspectes següents:

Recomanacions

1. Protegir la despesa pública en educació

Les institucions i els estats europeus haurien de protegir l'educació de la pressió política per reduir la despesa pública. Servint-se d'avaluacions de l'afectació en els infants i de mesures que blindin els seus drets, les institucions haurien d'establir prioritats clares en el finançament de l'educació dels més necessitats i desenvolupar programes per garantir-ne la igualtat educativa.

2. Garantir la mateixa educació de qualitat per a tots els infants

Tots els infants haurien de tenir accés a la mateixa educació de qualitat, amb independència de la seva situació socioeconòmica, religió, origen cultural o ètnic, gènere o nacionalitat. La qualitat de l'educació a la qual tenen accés els infants no hauria de dependre del rendiment o altres avaluacions, ja que això pot desembocar en pràctiques discriminatòries.

En particular, les institucions i els estats europeus han de garantir l'accés a l'educació de qualitat als infants en situacions especials (incloent-hi infants en situació de pobresa, infants que viuen en àrees rurals i remotes, infants sota la tutela o guarda de l'estat, joves cuidadors, infants hospitalitzats, infants no escolaritzats i infants en trànsit). Els estats haurien d'intensificar i eliminar les barreres que es troben els infants per assolir el seu ple potencial en educació. Concretament, haurien d'abordar l'assetjament escolar i proveir de suport i/o assessorament els infants que ho requereixin per garantir que tots tinguin el mateix accés a una educació d'una qualitat excel·lent.

3. Ampliar les oportunitats per accedir a l'educació infantil de primer cicle per als infants més desfavorits

Les institucions i els estats part haurien d'ampliar de manera proactiva les oportunitats educatives per accedir a l'educació infantil de primer cicle dels infants desfavorits. Els estats haurien d'establir els mecanismes necessaris per ampliar la cobertura pública de l'educació infantil de primer cicle i proveir un accés més ampli per als infants necessitats, amb una referència especial als infants amb pares a l'atur, infants nouvinguts, infants d'ètnia gitana i infants d'altres minories ètniques. Les institucions i els estats part haurien de garantir una provisió de centres d'educació infantil de primer cicle d'alta qualitat per afavorir l'eliminació de les barreres a les oportunitats futures de tots.

4. Abordar la segregació escolar, tant interna com externa

Els estats part haurien de desenvolupar mecanismes efectius per evitar l'impacte negatiu de la pobresa en l'educació i les oportunitats de desenvolupament. Concretament, els estats haurien d'evitar una gran concentració d'infants en risc en centres o classes especials i s'hauria de posar fi a la segregació religiosa en l'educació. Així mateix, idealment, els estats haurien d'evitar una classificació primerenca en el seu sistema educatiu i haurien de crear oportunitats per avançar dins del sistema de classificació. També, els estats haurien d'evitar formes de diferenciació dins de les escoles que puguin derivar en una provisió desigual d'oportunitats educatives.

5. Reduir l'abandonament escolar prematur i ampliar oportunitats a l'educació postobligatòria

Els estats part haurien d'adoptar mesures per reduir l'abandonament escolar prematur i incrementar l'accés a les diverses formes d'educació postobligatòria. Concretament, haurien d'adoptar mesures de suport i flexibles per prevenir l'abandonament escolar durant l'educació obligatòria i desenvolupar programes de segona oportunitat per augmentar les possibilitats dels col·lectius més vulnerables.

6. Treballar per una educació inclusiva

Les institucions europees haurien de treballar envers un marc estàndard de classificació de les necessitats educatives especials. Els estats han de garantir l'accés a l'educació de qualitat, bé inclusiva, bé especial, que satisfaci les necessitats de cada infant el millor possible. La transició entre aquests dos tipus d'educació s'hauria de facilitar durant el període d'escolarització, d'acord amb el progrés de l'infant. Els estats també haurien d'incrementar el nombre d'especialistes encarregats de l'avaluació i el suport dels infants amb necessitats educatives especials, facilitar la inclusió d'aquests infants a l'educació i garantir-los una plena participació. Els estats haurien d'aturar les retallades en serveis de suport per als infants amb necessitats educatives especials i incrementar i garantir l'accés a l'educació general.

7. Protegir els drets educatius dels infants d'origen immigrant i infants de minories ètniques

Les institucions i els estats europeus han de desenvolupar mesures per garantir que els infants d'origen immigrant o els infants de minories ètniques, culturals o religioses estan inclosos en els sistemes nacionals d'educació, i ha de garantir que tots els infants puguin gaudir d'un ple accés als seus drets. Els estats haurien d'identificar i remoure tots els obstacles amb què es troben aquests infants a l'hora d'assolir el seu ple potencial en educació. Concretament, han de desenvolupar polítiques per garantir que aquests infants tenen un accés normalitzat a una educació d'alta qualitat.

L'estabilitat, la continuïtat i la seguretat són essencials per garantir que els infants poden aprofitar el seu dret a l'educació, a la salut, a la rehabilitació i al desenvolupament.

La tendència a Europa d'atorgar només una protecció temporal és una amenaça a l'exercici d'aquests drets per part dels infants. Per tant, instem els estats a garantir solucions duradores per als infants que sol·liciten protecció internacional.

8. Lluitar pels drets educatius dels infants refugiats

Per acomplir el dret a l'educació dels infants en trànsit, les institucions i els estats europeus haurien de garantir que els infants que viuen temporalment en camps, refugis o altres recursos tenen accés ple i normalitzat a activitats educatives de qualitat, adaptades a les seves necessitats. Les institucions i els estats europeus han de garantir la inclusió dels infants en trànsit als sistemes nacionals d'educació.

9. Garantir una participació significativa dels infants en el sistema educatiu

Els estats part han de garantir la participació significativa de tots els infants tant en seu dia dia a l'escola com en el desenvolupament del currículum i les polítiques escolars. Els sistemes educatius han de proveir els infants amb informació adequada a la seva edat i circumstàncies i han d'establir mecanismes per assegurar que els infants són escoltats, que es tenen en compte les seves opinions i que poden participar en totes les qüestions que els afecten. S'hauria d'informar els infants del seu dret a presentar queixes a les autoritats escolars o als ombudsman d'infància i a rebre ajuda per fer-ho si ho necessiten.

10. Proveir accés igualitari a l'educació creativa o expressiva

Les institucions i els estats europeus haurien d'adoptar les mesures adequades per garantir que tots els infants, sense discriminació, tenen accés a les oportunitats amb relació a diverses formes d'expressió personal, art, treball artístic i esport. Accedir a aquestes activitats té un valor tant intrínsec

com instrumental, i pot ser una font de desigualtat educativa que els estats han de resoldre. L'educació hauria d'enfortir la capacitat dels infants per gaudir de tot el ventall dels drets humans i apoderar-los per mitjà del desenvolupament de competències, l'aprenentatge d'altres coneixements, la dignitat humana, l'autoestima i la confiança en si mateixos.

11. Desenvolupar la formació del professorat en la igualtat d'oportunitats

El principi de no-discriminació i la promoció de la igualtat d'oportunitats s'haurien d'incloure a la formació, inicial i continuada, del professorat, i també en el currículum dels alumnes i en tota la informació proporcionada a les famílies. Les institucions i els estats europeus haurien de garantir que els programes educatius de professorat es dissenyen i es desenvolupen tenint en compte tots els principis d'igualtat en les oportunitats educatives i evitant les pràctiques discriminatòries.